

УДК [331.522.4 : 314.18] : 332.1 : 005

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Мар'яна Михайлівна БІЛЬ

*к. н. держ. упр., науковий співробітник відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону Інституту регіональних досліджень НАН України, м. Львів
E-mail: bmm1983@gmail.com*

Анотація. У статті здійснено науково-теоретичне обґрунтування впливу розвитку соціально-демографічного потенціалу регіону на його економічне зростання. Виокремлено концептуальні положення розвитку соціально-демографічних потенційних характеристик населення, що за результатами своєї діяльності здатне здійснювати потужні детермінації стану регіональної економічної системи. Акцентовано увагу на винятковість розвитку моральності суспільства, а також ефективізацію використання ресурсу часу як важливих потенційних складових соціально-демографічного потенціалу регіону.

Аннотация. В статье осуществлено научно-теоретическое обоснование влияния развития социально-демографического потенциала региона на его экономический рост. Выделены концептуальные положения развития социально-демографических потенциальных характеристик населения, которое по результатам своей деятельности способно осуществлять мощные детерминации состояния региональной экономической системы. Обращено внимание на исключительность развития нравственности общества, а также эффективизацию использования ресурса времени как важных потенциальных составляющих социально-демографического потенциала региона.

Ключові слова: соціально-демографічний потенціал, трудовий потенціал, концептуальна модель розвитку.

Ключевые слова: социально-демографический потенциал, трудовой потенциал, концептуальная модель развития.

Постановка проблеми. Концепція розвитку соціально-демографічного потенціалу (СДП) сьогодні набуває актуальних ознак за потреби формування нової парадигми людського розвитку з чіткими (недеформованими, непідставовими) орієнтирами на гуманістичну ідею та пошуком шляхів збереження (відновлення) середовища життєдіяльності для наступних поколінь. Під впливом таких викликів новий науковий напрям потенційної регіоналістики посилюється більш комплексним вивченням проблем розвитку суспільства через дослідження категорії СДП (ідея потенційної регіоналістики сформульована в працях С. Пасеки, виходячи з теоретичних напрацювань вчених Львівської наукової школи [1; 2]). Ця категорія дозволяє різновекторно підійти до проблем розвитку регіону з висвітленням питань демографічного, економічного, культурного, духовного і соціального характеру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Збагачення економічної думки концепцією розвитку СДП в цілісному змістовному наповненні сьогодні здійснюють вчені Інституту регіональ-

них досліджень НАН України (м. Львів). Теоретико-методологічне обґрунтування пріоритетів розвитку СДП у регіональному вимірі здійснено на основі напрацювань таких видатних українських вчених, як С. Вовканич, С. Злупко, М. Долішній, А. Колот, В. Куценко, В. Мікловда, О. Новікова, С. Пирожков, М. Пітюлич, У. Садова, М. Семікіна, Л. Семів, М. Чумаченко, Л. Шаульська, Л. Шевчук та інших. В їх працях висвітлено важливі проблеми соціального характеру з концептуальним баченням їх рішення, зокрема що стосується освітнього, інтелектуального, медико-біологічного, врешті трудового потенціалу, який нині є надзвичайно популярним предметом досліджень. Водночас, теоретичним базисом цієї статті слугують положення теорій регіональної економіки, серед яких теорії розміщення, регіонального розвитку, переміщення, концепції демографічного потенціалу (зокрема закон Рейлі) та інші. Теорії, що відображають регіональний розвиток, утворюють систему знань під назвою регіоналістика [3, с. 10–14]. Одним з її основоположників вважають А. Вебера, який здійснив

перелом у теорії розміщення, прагнучи створити «вічну» або чисту таку теорію.

Важливі теоретичні здобутки представників теорії економічного зростання (зокрема Й. Шумпетера, М. Туган-Барановського, модель циклічного економічного розвитку (зокрема теорія довгих хвиль Н. Кондратьєва), кейнсіанська та некейнсіанська моделі економічного зростання А. Гаррода, Є. Домара, Н. Кальдора, Дж. Робінзона, неокласична модель економічного зростання Р. Солоу та інші) слугували основою виявлення сфери впливу розвитку складових СДП на економічну систему регіону з наслідковістю спричинення економічного зростання¹.

Мета статті – науково-теоретичне обґрунтування концептуальних напрямів розвитку СДП у контексті його детермінації економічного зростання регіону.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Вивчення СДП як досить складної категорії (його носієм виступає все населення регіону незалежно від вікових, професійних та інших характеристик, коли, наприклад, трудовий потенціал в основному формує економічно активне населення [4, с. 52]) за комплексним підходом є дещо обмеженим. Що ж стосується виокремлення з-поміж наукових шкіл і течій економічної теорії концепції СДП регіону, то таких цілісних обґрунтувань у вітчизняній науці не виявлено. Водночас, СДП слід досліджувати як важливу детермінанту стану і перспективних змін регіональної економіки. По суті він охоплює сферу досліджень соціально-економічних (позадемографічних) детермінант перебігу демографічних процесів у регіоні (формування і зміну репродуктивних установок), вивчення системи цінностей мешканців території щодо потреби мати дітей, вивчення впливу демографічних змінних на позадемографічні характеристики (соціальний статус сім'ї, успішне просування по службі тощо), застосування методів демографічного аналізу для вивчення соціальних процесів у регіоні (для прикладу, методики побудови статистичних «таблиць доживання» з метою аналізу тривалості перебування групи в певному освітньому, професійному статусі тощо) [5, с. 152].

Власне недостатнє висвітлення концептуальних проявів СДП та його впливів на регіональну економіку обумовлює актуальність цього дослідження.

Найперше дискусійним питанням постає співвідношення концепції розвитку СДП регіону з положеннями економічної теорії. Поглиблення соціальних орієнтирів сучасної економічної науки є більш ніж очевидним. За таких умов виникає потреба теоретико-методологічного обґрунтування детермінації соціально-демографічними характеристиками населення ринкових механізмів та системи економічних відносин. Відповідно з'ясування таких впливів дозволить сформулювати концептуальні напрями розвитку СДП регіону з метою стимулювання його економічного зростання та подолання недоліків ринку.

Перш ніж виявити такі детермінації та напрями розвитку потенційних соціально-демографічних характеристик населення, уточнимо авторське розуміння категорії СДП регіону. СДП розуміємо як наявність та запас ресурсів населення, що здатні до самовідтворення, відзначаються мінливістю та, при ефективному використанні яких, забезпечується досягнення поставлених цілей соціодемографічного й економічного розвитку регіону, де таке населення постійно проживає та здійснює свою діяльність. Обмежений підхід вивчення цієї категорії є кількісним, проте у конкретних середовищних умовах він трансформується у кваліметричний вимір з домінуванням якісних характеристик населення.

Компонентну структуру СДП на особистісному рівні формують здоров'я, мораль, активність, інтелект, організованість, освіта, професіоналізм та ресурси робочого часу [6, с. 407; 7]. На рівні систем вищого порядку, зокрема й регіону, такі складові акумулюються в демографічну, медико-біологічну, екогеномологічну, економічну, кваліфікаційну, соціально-культурну, психологічну, організаційно-управлінську і темпологічну потенційні характеристики населення [8]. Саме в розрізі згаданих складових слід простежувати детермінації розвитком СДП економічного зростання регіону як наслідкового відображення впливу на регіональну економічну систему.

Розвиток СДП відображає специфічність його фазного становлення та є наслідковим відносно формування і використання потенційних складових. По суті розвиток СДП відображає його станові переходи у прогресивному чи регресивному напрямках, що призводить до зміни внутрікомпонентних взаємозв'язків та, як наслідок, реагування чутливих щодо нього

¹Виокремлення категорії «економічна система» підкреслює визначення регіону за системним підходом, який формують поселенська, соціальна (зокрема соціальна інфраструктура), економічна (зокрема регіональний ринок праці), освітня, інноваційна та управлінська (регіональна політика) підсистеми, які поєднані специфічними комунікаційними зв'язками (інформаційними потоками).

явищ і процесів різного просторового виміру. Очевидно, що найбільш чутливими до закономірностей розвитку СДП регіону будуть явища і процеси, які формуються та проявляються на регіональному рівні.

Таким чином, розвиток СДП нерозривно пов'язаний із трансформаціями його компонентної структури, яка може проявлятися:

1) у позитивному аспекті – як оптимізація пропорцій між потенційними складовими СДП із метою його стимулюючої детермінації економічного зростання регіону;

2) у негативному аспекті – як диспропорції між тенденційними особливостями розвитку окремих складових СДП, наслідком чого є порушення умов збалансованого розвитку регіону;

3) у стагнаційному аспекті – як усталеність взаємозв'язків між складовими СДП, що у випадку негативних для економічного зростання регіону пропорцій веде до формування інституціональних пасток, а за умов гармонійних взаємозалежностей дозволяє підвищувати ефективність ринкових механізмів.

Виявлення таких трансформацій, що передують з'ясуванню детермінації розвитком СДП економічного зростання регіону, потребує глибинного аналізу його структури. Такий аналіз можна

здійснювати за різними підходами залежно від розуміння структури в загальному сенсі. Зокрема, структуру СДП можна окреслювати із позицій хорологічності, темпологічності, функціональності й ізометричності (згідно з висновками У. Садової [5]). У блоці функціональної структури слід висвітлювати трансформаційний її підвид, що дає змогу виявити станові положення в компонентній структурі СДП регіону, які змінюються внаслідок впливу:

- інноваційних процесів, що є здебільшого свідомо регульованими, цільово спрямованими, регламентованими на найвищому законодавчому рівні;

- інерційних закономірностей, які обумовлені екзогенними впливами, зокрема з боку систем вищого порядку;

- реформаторських концептуальних змін, що ведуть до «ламання» існуючих взаємозв'язків та виникнення нового системоформуючого ядра.

Методичний підхід до аналізу трансформацій у структурі СДП регіону, що відображає характер його розвитку, охоплює визначені у табл. 1 етапи.

Розуміючи теоретичну сутність трансформацій у компонентній структурі СДП, з'ясуємо, якими повинні бути концептуальні напрями розвитку соціально-демографічних характеристик населення

Таблиця 1

Етапність дослідження трансформацій у структурі СДП регіону як передумов його розвитку

№ з/п	Назва етапу	Базова обмеженість дослідження	Можливі додаткові зрізи дослідження
1	2	3	4
1	Обґрунтування необхідності аналізу трансформацій у структурі СДП регіону	Формулювання ключових положень на користь необхідності такого аналізу та його прикладної значущості	Визначення зацікавлених суб'єктів у використанні результатів такого аналізу
2	Формулювання гіпотези дослідження	Конкретизація можливих причин та наслідків трансформацій у структурі СДП	Формування управлінського інструментарію впливу на СДП через коригування дії екзо- та ендогенних факторів як причин трансформацій
3	Побудова концептуальної моделі станового переходу СДП регіону	Визначення загальних теоретичних засад трансформацій у структурі СДП	Визначення різних варіантів трансформацій у структурі СДП залежно від причинності станових переходів
4	Конкретизація компонентної структури СДП регіону та індикаторів, що її характеризують	Визначення потенційних складових та індикаторів, які відображають їх зміни, виходячи з теоретичного базису дослідження	Виокремлення нових потенційних складових у силу модернізаційних процесів та загальноцивілізаційного прогресу (наприклад, інноваційності, креативності тощо)
5	Формування інформаційного забезпечення дослідження	Підбір даних офіційної статистики, у тому числі в регіональному зрізі, що характеризують потенційні складові	Проведення комплексного соціологічного дослідження з метою розширення інформаційного забезпечення
6	Розробка методичного ходу визначення трансформацій у структурі СДП регіону	Формування економіко-математичних та статистичних підходів визначення трансформацій у структурі СДП регіону в різні часові періоди	Адаптація методичного ходу визначення трансформацій у структурі СДП регіону до інших територіальних вимірів (для прикладу, держави)

продовження таблиці 1

7	Проведення розрахунків щодо виявлення структурних пропорцій СДП у різні часові періоди	Безпосередні розрахунки згідно методичного ходу (інтегрального, часткового індексів) з узагальненням результатів у різні часові періоди та виявленням міжкомпонентних пропорцій (деформацій)	Моделювання трансформаційної структури згідно визначених тенденцій на наступні періоди
8	Співставлення розрахункових результатів з процесами інституціонального середовища	З'ясування основних причин міжкомпонентних деформацій залежно від оцінки тенденцій в інституціональному середовищі розвитку СДП	Моделювання детермінацій попередніми станами інституціонального середовища розвитку СДП на поточний та наступні періоди
9	Формулювання рекомендацій з оптимізації трансформаційної структури СДП регіону	Визначення пріоритетних методів, способів долання виявлених негативних (міжкомпонентних диспропорцій) та посилення (подовження) позитивних тенденцій	Конкретизація ресурсного забезпечення управлінських рішень стосовно оптимізації трансформаційної структури СДП регіону

Джерело: складено автором

в контексті забезпечення стимулюючих впливів на економічне зростання регіону. Загальновідомо, що економічне зростання (і згідно з неокласичною та посткейнсіанською моделями) детермінується взаємодією ключових факторів виробництва, з-поміж котрих вирізняється трудовий потенціал (у розумінні трудової теорії вартості – трудові ресурси). Тому, виходячи із завдань нашого дослідження, основні детермінації розвитком СДП економічного зростання будуть формуватись на тлі використання потенційних характеристик населення регіону без обмежень особами лише працездатного віку. Це важливо в силу розширення (подовження) трудової діяльності сучасної людини, її нових можливостей у реалізації особистісних здібностей з використанням інформаційних технологій, проявом творчості й креативної ідейності та впливом на діяльність інших осіб, що прямо відображається на економічних індикаторах розвитку регіону.

Виходячи з положень теорії регіональної економіки, на рис. 1 відображено основні сфери впливу на регіональну економічну систему з наслідковістю економічного зростання з боку потенційних соціально-демографічних характеристик населення регіону. Розуміння таких сфер дає змогу виокремити концептуальні напрями розвитку СДП цілісно чи з пріоритетністю окремих складових, виходячи з економічної ситуації в регіоні. При цьому важливо не допускати спрямованості на забезпечення постійного економічного зростання, але й враховувати просторовий чинник із забезпеченням конвергентних процесів регіонального розвитку і балансування інтересів різних соціальних верств населення.

За нинішніх умов загальноцивілізаційного поступу в структурі СДП усе більшої ваги набувають кваліфікаційні, психологічні та тем-

пологічні характеристики населення. Пріоритетність перших для економічного зростання регіону не викликає жодних сумнівів, адже відображає якісний бік діяльності людини з проявами фаховості, високого професіоналізму та схильностей до інноваційної активності. З-поміж психологічних характеристик актуалізуються риси моральності, що в сучасному суспільстві часто проявляються у спотвореній формі із фактичним приховуванням істинних поведінкових мотивів. У результаті все більшої «поваги» набувають такі психологічні характеристики людини та її поведінки, як здатність досягати цілей, стресостійкість, наполегливість, витривалість та ін. Натомість руйнуються усталені схильності гармонійного розвитку особистості, здатної реалізовуватись не лише в професійній сфері, але й комбінувати творчу, суспільну й сімейну кар'єри.

Вкрай загрозливими постають тенденції, що сьогодні особливо чітко простежуються в розвинених країнах, щодо руйнування традиційного типу інституту сім'ї, який зокрема усталений на теренах слов'янських держав, у тому числі України. Узаконення різних видів шлюбів, деформація підходів виховання дітей тощо прямо руйнує потенціал такого суспільства до подальшого розвитку. На тлі високого рівня задоволеності матеріальних потреб такі процеси ведуть до морального, а надалі і до повного занепаду суспільства. Тому серед концептуальних напрямів розвитку СДП регіону питання збереження цінності сім'ї за її традиційним підходом з українськими традиціями виховання, побутового укладу, ведення особистого господарства повинно займати пріоритетне місце в національній інформаційній політиці.

Рис. 1. Зв'язок розвитку СДП та регіональної економічної системи

Джерело: складено автором

Висновки. У підсумку слід уточнити ключові положення концепції розвитку СДП регіону, яка має цілком обґрунтоване право фігурувати з-поміж економічних теорій з акцентом на виняткову роль у забезпеченні економічного зростання визначеної території (регіону):

1. СДП регіону – це динамічна комплексна категорія. Її цілісний розвиток дозволить здійснювати цілеспрямований вплив на важливі сфери суспільного, у тому числі економічного, життя населення регіону.

2. Розвиток СДП регіону повинен здійснюватись з урахуванням внутрішньоконструктивних пропорцій із недопущенням надмірних темпових випереджень одними потенційними складовими

відносно інших. Підвищене прагнення покращення кваліфікаційних й економічних характеристик може слугувати наслідком «розриву» суспільства й руйнації усталених моральних цінностей.

3. Розвиток СДП регіону повинен враховувати загальнодержавні процеси та здійснюватись виключно згідно задекларованих національних орієнтирів з недопущенням подальших міжтериторіальних дивергенцій за показниками економічного зростання. Саме на національному рівні повинні бути чітко декларовані концептуальні напрями розвитку СДП із забезпеченням його стимулюючого впливу на економічне зростання, тобто забезпечення

трансформації соціально-демографічних характеристик населення (здоров'я, моралі, активності, організованості, освіти, інтелекту, ресурсів робочого часу) через продуктивну діяльність (трудова, громадська, суспільну, сімейну) у підвищенні економічні результати.

4. У контексті детермінації розвитком СДП економічного зростання згідно з сучасними викликами, насамперед, слід акцентувати увагу на підвищенні продуктивних характеристик людської життєдіяльності. За таких умов сучасна ринкова система повинна ґрунтуватись на створенні сприятливих середовищ цих умов для використання здібностей людини та їх розвитку, що б знаходило своє відображення у результатах відповідної діяльності.

Список використаних джерел

1. Пасека С. Р. Розвиток соціально-трудового потенціалу в умовах модернізації економіки регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». — Сімферополь, 2013. — 40 с.

2. Долішній М. Основи регіоналізації: концептуальний підхід / М. Долішній, С. Злупко // Регіональна економіка. — 2003. — № 3 (29). — С. 7–17.

3. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. — К. : Наукова думка, 2006. — 512 с.

4. Біль М. М. Інтелектуальна компонента соціально-демографічного потенціалу: управлінські підходи до ефективності використання на макрорівні / М. М. Біль // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму [гол. ред. Б. І. Холод]. — № 1 (4). — 2011. — 505 с. — С. 51–56.

5. Забезпечення економічного зростання регіонів можливе при продуктивній, інноваційній діяльності людини, що базована на розвиненій системі соціальних взаємодій з виключним дотриманням моральних цінностей (доброзичливості, орієнтації на еталонні стандарти поведінки, рівності, справедливості, чесності, обов'язку, цінності життя і здоров'я людини тощо) та збереження у суспільстві сформованої інституціональної основи сім'ї, родини, нації.

У випадку упущення таких важливих соціальних питань на тлі гострих кризових явищ та виключності в державному управлінні фінансових питань, стратегічні перспективи успішного розвитку Української Держави є недосяжними.

5. Садова У. Я. Соціально-демографічний потенціал розвитку Українських Карпат / У. Я. Садова // Регіональна економіка. — 2012. — № 3. — С. 150–158.

6. Садова У. Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку : Монографія / У. Я. Садова. — Львів : ІРД НАН України, 2005. — 408 с.

7. Генкин Б. М. Экономика и социология труда: Учебник для вузов / Б. М. Генкин. — М. : Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999. — 384 с.

8. Біль М. М. Методичні підходи в дослідженні соціально-демографічного потенціалу сільських територій / М. М. Біль // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Сучасні проблеми розвитку сільських територій : зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол. : В. С. Кравців (відп. ред.). — Львів, 2011. — Вип. 6 (92). — 330 с. — С. 208–216.

CONCEPTUAL DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF SOCIO-DEMOGRAPHIC POTENTIAL OF THE REGION

Maryana M. BIL

Candidate Public Administration, researcher of the department of social and human development in the region of the Institute of Regional Researches of the National Academy of Science of Ukraine

Summary. The scientific and theoretical basis of the influence of socio-demographic potential of the region on its economic growth was performed in the article. It was highlighted conceptual development of the social and demographic potential characteristics of the population due to the results of their activities

which can realize powerful determination of the state of regional economic system. The attention was paid to the exclusiveness of the development of social morality, as well as to the effectiveness of time resource usage as important potential components of the socio-demographic potential of the region.

Key words: *socio-demographic potential, employment potential, conceptual model of development.*

Stating of the problem. The concept of socio-demographic potential (SDP) now becomes relevant in case of need of the formation of a new paradigm of human development with clear (unstrained) marks focused on the humanistic idea and finding ways to save (restore) the living environment for future generations. Under the influence of these challenges new scientific approach of potential regionalistics increases with the help of more comprehensive study of the problems of society's development through research of the SDP category. This category allows varied approach to the problems of the region highlighting the demographic, economic, cultural, spiritual and social issues.

Purpose of the article – scientific and theoretical basis of conceptual directions of the development of SDP in the context of its determination of economic growth in the region.

Ground of scientific results. Studying of SDP as a very complex category (its carrier serves the entire population of the region, regardless the age, professional and other characteristics, for example, when working potential mainly forms the economically active population in a comprehensive approach) is somewhat limited. Concerning the severance of concepts among scientific schools and trends of economic theory of SDP region, these holistic studies in science were not found. Meanwhile, the SDP should be investigated as an important determinant of the present situation and prospective changes of the regional economy. Essentially it covers the area of socio-economic researches (out of demographic) determinants of the flow of demographic processes in the region (the formation and change of reproductive units),

the study of inhabitants' values of their need to have children on the special territory, to study the affect of demographic variables on out of demographic characteristics (social status of the family, successful career, etc.), the use of demographic analysis for the study of social processes in the region (for example, methods of making statistic «table of survival» with the aim of analysis of length of stay in a group of educational, professional status, etc.).

Actually insufficient coverage of conceptual manifestation of SDP and its impact on regional economy makes the relevance of this study.

Development of SDP reflects the specificity of its phase formation and is relative concerning the formation and use of potential constituents. In fact, the development of the SDP reflects its stages of transition in the progressive or regressive direction leading to the change of interconnection and, as a result, sensitive response to its phenomena and processes of different spatial dimension. Obviously, the most sensitive to the regularities of the development of SDP of the region are phenomena and processes formed and manifested at regional level.

Thus, the development of SDP is indissolubly linked to the transformation of its component structure that can occur:

1) in a positive aspect – as optimization of the proportions between potential components of SDP with the aim of its stimulating determination of economic growth in the region;

2) in the negative sense – as the disparity between the biased characteristics of the individual components of the SDP resulting the breaking of sustainable development in the region;

3) in terms of stagnation – as sustainability of relationships between SDP components, in case of negative economic growth for the region proportions leads to the formation of institutional traps, and in terms of harmonious interdependence can improve the efficiency of market mechanisms.

Under present conditions of general civilizational progress in the structure of SDP qualification, psychological and tempological characteristics of the population become more and more important. The priority of the first characteristics of economic growth in the region is not in doubt, because it reflects qualitative aspects of human manifestations of competence, professionalism and inclination to innovative activities. Among the psychological characteristics such traits of morality are actualized which in modern society are often observed in distorted form with actual concealment of their true behavioral reasons. As a result, more and more «respect» take such psychological characteristics of a man and his behavior as the ability to achieve goals, stress tolerance, perseverance, endurance, etc. Instead, it is broken tendencies of harmonious development of a personality which can realize oneself not only in professional life but also in combining creative, social and family careers.

An alarming trend facing today can be seen especially in developed countries concerning the destruction of the traditional type of the family, which is particularly well-established on the territory of the Slavic countries, including Ukraine. Legalization

of different types of marriages, deformation of approaches of children upbringing, etc. destroys the potential of the society to further development. At high level of satisfaction of material needs such processes lead to moral and later to complete collapse of the society. Therefore, among the conceptual directions of the development of SDP of the region the question of saving family values with its national approach of the Ukrainian traditions of education, household structure, keeping a farm should take priority in national information policy.

Conclusion. The result should clarify key provisions of the concept of the development of SDP of the region which has a well-grounded right to appear among economic theories focusing on the exclusive role in the economic growth of a particular area (region).

Development of SDP of the region should take into account national processes and be implemented in accordance with the declared national guidelines to prevent further inter-territorial divergences in terms of economic growth. At the very national level it should be clearly declared conceptual directions of the development of SDP with the provision of its stimulating affect on economic growth, i.e. the transformation of socio-demographic characteristics of the population (health, morality, activities, organization, education, intelligence, time resources) through productive activities (employment, community, social, family) into higher economic results.